

“Obmezhuvalni zakhody shchodo importu tovariv v Ukrainu (antydempinhovi, kompensatsiini ta spetsialni zakhody)” [Restrictive Measures on Imports of Goods into Ukraine (Anti-dumping, Countervailing and Special Measures)]. Ministerstvo ekonomiky Ukrainy. <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=2d92511f-c6fa-468a-97f3-bc353742db15&title=ZakhistInteresivNatsionalnikhTovarovirobnikivNaVnutrishnomuRinku>

“Services trade recovery not yet in sight”. World Trade Organization. GENEVE. September 23, 2021. https://www.wto.org/english/news_e/news21_e/serv_26jan21_e.htm

“World merchandise trade fell 14% in volume, 21% in value in Q2 amid global lock-down”. World Trade Organization. GENEVE, September 23, 2020. https://www.wto.org/english/news_e/news20_e/stat_23sep20_e.htm

УДК 316.658.3

JEL: F29; F42; H56

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-1-53-58>

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

©2022 ПАХОТА Н. В.

УДК 316.658.3

JEL: F29; F42; H56

Пахота Н. В. Інформаційні війни у сучасних міжнародних відносинах

Мета статті полягає в дослідженні поняття інформаційної війни як основного чинника формування системи сучасних міжнародних відносин. Традиційно даний процес відбувся у військовій сфері: в минулому найвідоміші системи міжнародних відносин були створені внаслідок великомасштабних воєн. Сьогодні головним інструментом для досягнення першості на світовій арені є гібридна війна, основною небезпекою якої є відсутність законів, принципів і правил для бойових дій. Гібридні війни небезпечні як для окремого регіону (призводять до втрати культурної та цивілізаційної ідентичності), так і для системи міжнародних відносин загалом (служать джерелом глобальної нестабільності та стають все частішими). Така війна теоретично дозволяє атакуючим підтримувати конфлікт довгий час: їхні фінансові та людські втрати будуть незрівнянно меншими, ніж у звичайній війні. Розглянуто основні особливості, приклади й аналітична модель виникнення гібридної війни. Розглянуто різницю між поняттями «гібридна війна» та «гібридні загрози» як елемента підготовки агресора до розв'язання інформаційної війни. У процесі еволюції людське суспільство все більшою мірою усвідомлювало цінність, значущість і дієвість інформації не лише як інструменту пізнання навколишнього світу та основи для побудови комунікативних зв'язків, але і як неймовірно дієвої та потужної «зброї», що іноді перевершує всі відомі види озброєнь. Сучасні тенденції глобального зв'язку демонструють, що потік інформації є настільки різноманітний і суперечливий, що інформація має як творчу, так і руйнівну силу. Тому вибір доречної та важливої інформації є важливим завданням для кожного українця. Так, набуває великого значення вивчення й опанування медіаграмотності, тобто здатності знаходити, орієнтуватися та критично оцінювати інформацію, знайдену в цифрових середовищах.

Ключові слова: війна, інформаційна війна, гібридна війна, пропаганда, маніпуляція, міжнародні відносини.

Рис.: 3. Табл.: 1. Бібл.: 11.

Пахота Наталія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, публічного управління та адміністрування, Державний університет інфраструктури та технологій (вул. Кирилівська, 9, Київ, 04071, Україна)

E-mail: tatkanvo@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7905-8085>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/5065984/natalia-pakhota/publications/>

UDC 316.658.3

JEL: F29; F42; H56

Pakhota N. V. Information Wars in Modern International Relations

The article examines the concept of hybrid warfare as a major factor in shaping the system of modern international relations. Traditionally, this process took place in the military sphere: in the past, the most famous systems of international relations were created as a result of large-scale wars. Today, the main tool for achieving supremacy on the world stage are hybrid wars, the main danger of which is the lack of laws, principles and rules for hostilities. Hybrid wars are dangerous both for a particular region (leading to the loss of cultural and civilizational identity) and for the system of international relations in general (serving as a source of global instability and becoming more frequent). Such a war theoretically allows the attackers to maintain the conflict for a long hour: their financial costs and human losses will be incomparably less than in a normal war. The main features, examples and analytical model of hybrid warfare are considered. The difference between the concepts of hybrid warfare and hybrid threats as an element of the aggressor's preparation for information warfare is considered. In the process of evolution, human society has become increasingly aware of the value, significance and effectiveness of information, not only as a tool for learning about the world and the basis for building communication, but also as an incredibly effective and powerful «weapon» that sometimes surpasses all known weapons. Current trends in global communication show that the flow of information is so diverse and contradictory that information is beginning to be both creative and destructive. Therefore, choosing relevant and important information is an important task for every Ukrainian. It is important to study and master media literacy, i. e., the ability to find, navigate and critically evaluate information found in digital environments.

Keywords: war, hybrid war, information war, propaganda, manipulation, international relations.

Fig.: 3. Tabl.: 1. Bibl.: 11.

Pakhota Nataliia V. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Management, Public Management and Administration, State University of Infrastructure and Technologies (9 Kyrylivska Str., Kyiv, 04071, Ukraine)

E-mail: tatkanvo@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7905-8085>

Researcher ID: <https://publons.com/researcher/5065984/natalia-pakhota/publications/>

Сьогодні ми живемо в епоху, яка керується інформацією. Технологічні прориви змінюють «обличчя війни» і те, як ми готуємося до війни. Інформаційна війна являє собою сферу, яка швидко розвивається та викликає зростаючий інтерес у сфері оборони, політиків та учасників міжнародної діяльності [6].

Вплив гібридних загроз та масмедіа на свідомість населення досліджувався у працях таких науковців і дослідників, як Т. Андрієвський [3], О. Курбан [7], В. Потапова [10], С. Гришко, О. Карпенко, Е. Балашов, Т. Рева та інші [5]. Зазначені автори приділили увагу дослідженню інформаційного впливу, побудові та наданню інформації, типів пропаганди та «фейкових новин».

У всіх сферах суспільного та соціального життя відбуваються значні зміни, пов'язані зі стрімким розвитком інформаційних технологій, що забезпечують широкий доступ мас до інформаційно-комунікативних каналів. Сьогодні приходить усвідомлення того, що використання засобів масової комунікації, особливо в ході бойових дій, може значною мірою змінити хід військових і політичних процесів під час конфлікту. Сторона, яка використовує інформаційно-комунікативні технології у своїх цілях, здатна оволодіти інформаційним простором навколо збройного конфлікту, може вирішити результат боротьби на свою користь, не вступуючись у відкрите протистояння.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Термін «війна» асоціюється як зброя, протистояння та як протистояння між політичними утвореннями, що включає воєнні (бойові) дії. Інформаційна війна ж не передбачає наявності зброї, проте передбачає боротьбу. Протистояння відбувається з використанням інформаційних технологій [11]. Відкриті воєнні дії, прямі зіткнення армій ворогуючих держав втрачають своє значення. Процеси глобалізації, що протікають практично в усіх сферах діяльності світової спільноти, революція у сфері інформації та телекомунікації привели до якісних змін у розумінні та трактуванні конфліктів і воєнних дій, їх системних і структурних складових, їх нових типів, в умовах і принципах здійснення. На сьогодні є очевидним, що в сучасних умовах найважливіші характеристики та пріоритети світової політики не завжди та не обов'язково визначаються і трансформуються за допомогою військової техніки та військових триумфів [4].

Метою цього дослідження є виявлення маніпулятивного впливу інформаційної війни та з'ясування методів і способи впливу в сучасних міжнародних відносинах.

Інформаційна війна – це боротьба, яку ведуть засоби масової інформації та користувачі соціальних мереж на підтримку населення; направлені переконувати та викликати симпатію потенційних союзників, але водночас це боротьба на поширення невпевненості та недовіри серед населення ворога.

Так, наприклад, Росія використовувала та продовжуватиме використовувати кібероперації для підтримки українського уряду. За декілька тижнів до вторгнення у 2014 р. і на початку 2022 р. українські солдати були об'єктами дезінформації, покликаної посягати тривогу та безлад у разі нападу. Російські повідомлення про «звільнення» частини України є дезінформацією та спрямовані на міжнародну аудиторію [11].

У своїй основі інформаційна онлайн-мережева війна, що визначається як комплекс інформаційних впливів між соціальними системами (групами), що орієнтовані на отримання певних переваг у економічних, воєнних, політичних, культурних і громадських протистояннях, має три ключові технологічні аспекти: цифрові комунікації; технології створення, зберігання, розповсюдження та пошуку інформації; психотехнології. Кожен з цих аспектів має власні технології, які формують профільні напрямки дослідження та практичної роботи (рис. 1).

Як і будь-яка війна, інформаційна війна має у своєму розпорядженні різні способи впливу в сучасних міжнародних відносинах і отожднюється з такими поняттями, як «психологічний вплив», «маніпуляція», «інформаційна перевага» тощо. Те, що відбувається з публічною онлайн-сферою, є складним. Перш за все, фейкові новини широко поширені, і ті, хто прагне маніпулювати публічною сферою онлайн, можуть використовувати зниження рівня довіри до інституцій та експертів [2]. Існують різні мотиви для типів пропаганди та фейкових новин, які ми бачимо. Іноді це свідомо спроба поширити неправдиву інформацію або посягати сумніви у свідомості людей (табл. 1).

Кожен із зазначених методів впливу має свої інструменти та методологічні складові, що в комплексі формують сучасну систему управління інформаційно-комунікаційними процесами у форматі економічних, політичних, військових, культурних і громадських конфліктів [7].

Базовою методологічною основою сучасних інформаційних протистоянь є маніпуляція. Відповідно до глосарія WARN-проекту «Академічна протидія гібридним загрозам» маніпуляція – це додавання, видалення або зміна змісту тексту, фото, відео чи аудіо для передачі іншого (зміненого) повідомлення та є одним із методів дезінформації. Так, навмисне та масове розповсюдження неправдивих або упереджених новин у ворожих політичних цілях; неточне або оманливе твердження про факт, який може змінити чесність майбутнього голосування і яке поширюється навмисно, штучно або автоматично та масово серед громадськості в Інтернеті через служби зв'язку, є проявом інформаційної війни [5].

Провідне значення у веденні сучасних інформаційних війн посідає поняття «гібридна війна». Прикладом гібридної війни є те, що Україна протягом

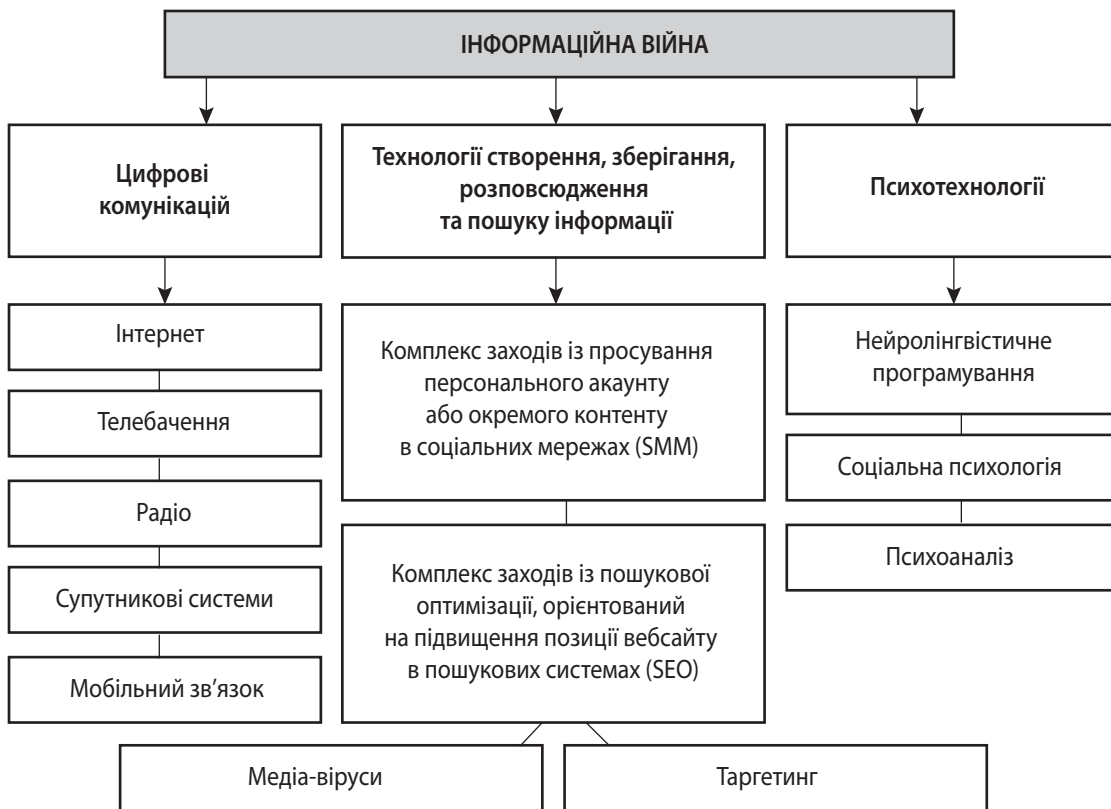

Рис. 1. Напрями впливу інформаційної війни

Джерело: узагальнено на основі [7; 10].

останніх восьми років залишається залученою до конфлікту, що вибухнув після агресії Російської Федерації у 2014 році. Агресор не тільки анексував територію Автономної Республіки Крим, але також бере участь і постійно підтримує військовий конфлікт в окремих районах Донецької та Луганської областей. Бойові дії, що точаться на Донбасі, хоча і класифікуються з юридичної точки зору як антитерористична операція, але і політичним керівництвом, і представниками громадськості, і науковою спільнотою вже давно позначаються терміном «гібридна війна» [3].

Гібридна війна представляє собою синхронізоване використання багатьох інструментів влади, підібраних з урахуванням конкретних вразливостей у всьому спектрі соціальних функцій для досягнення синергетичних ефектів (рис. 2).

Отже, сучасний тип конфлікту обумовлений науково-технічним прогресом і глобалізаційними процесами: поява сучасних гаджетів, Інтернету та соціальних мереж кардинально змінила підходи до ведення бойових дій. Ключовими ознаками гібридної війни виступає латентність і бажання агресора непрямими діями досягти власної мети, використовуючи різних посередників для того, щоб уникнути відповідальності. Сьогодні сучасні інформаційно-комунікаційні технології відкривають широкий спектр можливостей ведення інформаційної та психологічної війни на території супротивника [3].

Важливо відмітити, що гібридна війна передбачає досить комплексну та тривалу підготовку, а тому передують гібридні загрози, тобто скоординовані та синхронізовані дії, які навмисно спрямовані на системні вразливості демократичних держав та інститутів, за використанням широкого кола засобів (рис. 3).

ВИСНОВКИ

Таким чином, перед державою та суспільством безпосередньо постає завдання захистити себе від впливу гібридних загроз, конфлікту та гібридної війни. Тобто систематично проявляти критичне мислення та не розповсюджувати інформацію без попереднього пошуку доказів, що підтверджують правдивість цієї інформації. Критично аналізувати контент засобів масової інформації; вчитися оцінювати достовірність, авторитет та актуальність наведеної інформації, використовуючи при цьому різні форми технологій і цифрових інструментів; приймати свідомі рішення й аналізувати, як використання ЗМІ та технологій може вплинути на приватне та суспільне життя на основі отриманої від інформації.

Отже, сьогодні засоби масової інформації за допомогою маніпулятивного впливу формують медіасвідомість (надлишок інформації), яка швидко змінює суспільну думку. Інформаційні війни є частиною гібридної війни, метою якої є досягнення воєнних цілей за допомогою різних нетрадиційних засобів, включаючи нові засоби комунікації та розповсюджен-

Методи інформаційної війни у сучасних міжнародних відносинах

Назва методу	Коротка характеристика	Приклад використання на практиці
Відволікання уваги	Відвернення уваги від важливих питань і міжнародних подій, а також для запобігання громадського інтересу до основних знань у різних областях – від охорони здоров'я до економіки.	Замість політичних новин нам подають передвиборні концерти та всілякі народні гуляння
Імітування реальності	Ефект присутності й імітування неохідної реальності	Документальні зйомки, змонтовані відповідним чином: збиванням фокусу та різкості для створення ефекту «гарячої точки» або «активних бойових дій»
Повторення	Безперервне повторення інформації починає закладатися у свідомості людей як істина	Масову істерію можна створити, неодноразово повідомляючи про певну небезпеку або наближення військових дій у державі
Дезінформація	Неправдива інформація з наміром зашкодити соціальній групі, організації чи країні загалом. Головна ідея – це примусити суспільство повірити в одну із суперечливих гіпотез супротивника	Дезінформація щодо збитого у 2014 р. літака компанії Malaysia Airlines. Російські ЗМІ запропонували безліч неправдивих теорій, щоб пояснити катастрофу: українці думали, що це особистий літак президента Росії та спробували вбити його; місцеві українські сепаратисти використовували зенітні ракети тощо. Концепція «Руського миру»
Методи дезінформації		
Маніпуляція в соціальних мережах	Незважаючи на всі переваги користування соціальними мережами, вони стали місцями, де користувачі можуть поширювати неправдиву, маніпулятивну й оманливу інформацію	Публікація про дівчину, яка потребує грошей, або історія про фальшивого лікаря, який назвав декілька видів ліків, що викликають рак
Маніпуляційні зображення	Справжня фотографія місця чи людини представлені як зображення зовсім інших подій	Сотні російських ЗМІ поширюють інформацію про загиблих на окупованих територіях України, використовуючи фото, зроблене під час зйомок художнього фільму часів Другої світової війни
Замовчування проблеми, або «спіраль мовчання»	Проведені опитування презентовані таким чином, що змушують незгодних глядачів приховувати власну позицію/або коли користувач мовчить, боячись думки більшості, не бажаючи їхньої критики	Презентація опитування громадян України у вечірніх новинах національних телеканалів
Активні коментарі	Подача інформації, де думки читача йдуть у потрібному напрямку	Публікація в Facebook пропагандистських коментарів, які одночасно містять аргументи за і проти певної позиції
Гучні заголовки	Заголовок є одним із найважливіших елементів будь-якої статті, новини міжнародного значення чи іншого контенту. Головна мета – привернути увагу аудиторії, щоб змусити її прочитати або переглянути матеріал	Заголовки статті з елементами драматизму та сенсаційності: «Вторгнення», «Злочин 21 століття», «Вперше», «Обурення», «Сенсація дня», «Гарячі новини» тощо

Джерело: узагальнено на основі [1; 2; 9; 10].

ня інформації серед цільових груп населення. Особливістю інформаційної війни в міжнародних відносинах є: низька вартість; розмиті традиційні кордони; швидке розповсюдження інформації; ускладнення зусиль уряду зі створення політичної підтримки ініціатив, які пов'язаних із безпекою; проблеми тактичного попередження й оцінки інформаційних атак. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Disinformation and manipulation. Part B: Manipulation. URL: <https://verified.ed-era.com/manipulation/part-b>
2. Morgan S. Fake news, disinformation, manipulation and online tactics to undermine democracy. *Journal of Cyber Policy*. 2018. Vol. 3. Iss. 1. P. 39–43. DOI: <https://doi.org/10.1080/23738871.2018.1462395>

Рис. 2. Аналітична модель розуміння гібридної війни

Джерело: побудовано на основі [5].

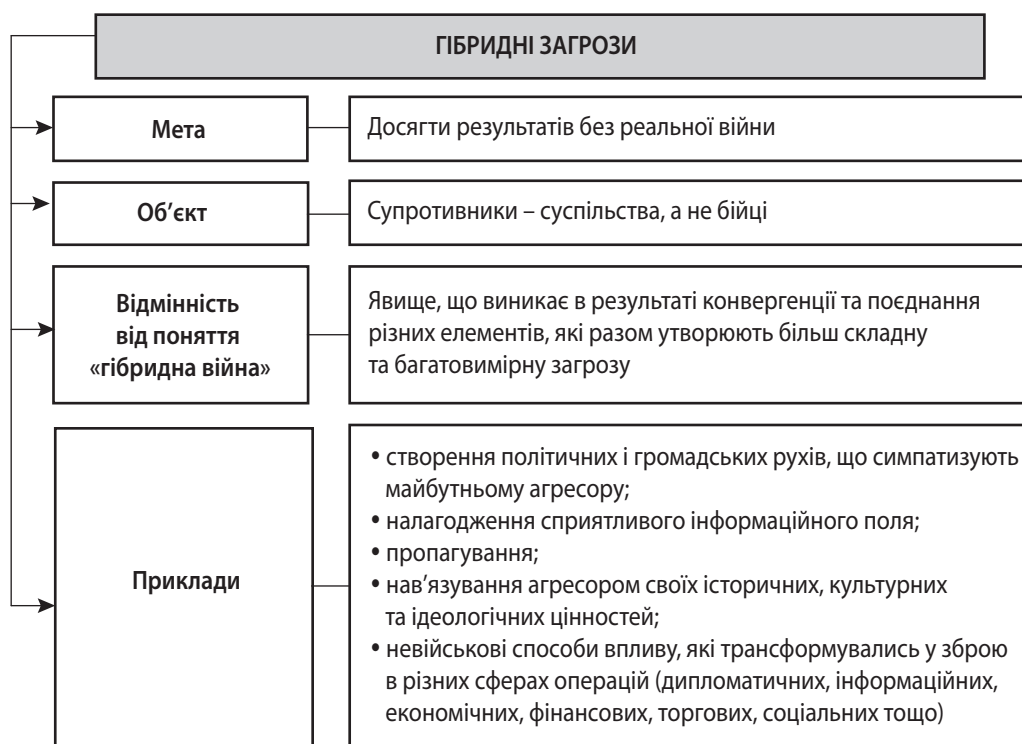

Рис. 3. Основні характеристики гібридних загроз

Джерело: побудовано на основі [3; 5].

3. Андриевский Т. Г. Гибридная война: сущность и базовые стратегии. *De Securitate et Defensione. O Bezpieczenstwie i Obronności*. 2017. Nr. 1. S. 158–166.
4. Гаджиев К. С. О тотализации войны в гибридном измерении. *Власть*. 2019. Т. 27. № 3. С. 9–19. DOI: 10.31171/vlast.v27i3.6396
5. Глосарій з гібридних загроз / за заг. ред. С. В. Гришко. 2021. 113 с.
6. Information Warfare and the Changing Face of War. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661.html
7. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі : навч. посіб. Київ : ВІКНУ, 2016. 286 с.
8. Лукьянов В. Ю. Гибридные войны как угроза безопасности в XXI веке. *Вестник Северного (Арктического) федерального университета. Серия «Гуманитарные и социальные науки»*. 2021. Т. 21. № 3. С. 5–14. DOI: 10.37482/2687-1505-V098
9. Лігачова Н., Черненко С., Иванов В., Дацюк С. Маніпуляції на ТБ. Київ, 2003. 218 с. URL: https://detector.media/php_uploads/files/books/kniga_tb_terror.pdf
10. Потапова В. Тренінг «Інформаційні війни: як врятуватися від пропаганди, або чому вдається маніпулювати суспільною свідомістю» // Альменда. 2015. URL: <https://almennda.org/trening-informacionnyevojny/>
11. Шевцов А. А. Информационная стратегия РФ на примере военного конфликта в Сирии. *Коммуникология*. 2018. Т. 3. № 1. С. 59–67.

REFERENCES

- Andriyevskiy, T. G. "Gibridnaya vojna: sushchnost i bazovyye strategii" [Hybrid War: Nature and Basic Strategies]. *De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności*, no. 1 (2017): 158-166.
- "Disinformation and manipulation. Part B: Manipulation". <https://verified.ed-era.com/manipulation/part-b>
- Gadzhiev, K. S. "O totalizatsii voyny v gibridnom izmere-nii" [On the Totalization of War in a Hybrid Dimension]. *Vlast*, vol. 27, no. 3 (2019): 9-19.
DOI: 10.31171/vlast.v27i3.6396
- Hlosarii z hibrydnykh zahroz* / S. V. Hryshko (ed.). [Glossary of Hybrid Threats]. 2021.
- "Information Warfare and the Changing Face of War". https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661.html
- Kurban, O. V. *Suchasni informatsiini viiny v merezhevomu on-lain prostori* [Modern Information Wars in the On-line Network Space]. Kyiv: VIKNU, 2016.
- Lihachova, N. et al. "Manipuliatsii na TB" [Manipulations on TV]. Kyiv, 2003. https://detector.media/php_uploads/files/books/kniga_tb_teror.pdf
- Lukyanov, V. Yu. "Gibridnyye voyny kak ugroza bezopasnosti v XXI veke" [Hybrid Wars as a Security Threat in the 21st Century]. *Vestnik Severnogo (Arkticheskogo) federalnogo universiteta. Seriya «Gumanitarnyye i sotsialnyye nauki»*, vol. 21, no. 3 (2021): 5-14.
DOI: 10.37482/2687-1505-V098
- Morgan, S. "Fake news, disinformation, manipulation and online tactics to undermine democracy". *Journal of Cyber Policy*, vol. 3, no. 1 (2018): 39-43.
DOI: <https://doi.org/10.1080/23738871.2018.1462395>
- Potapova, V. "Treninh «Informatsiini viiny: yak vriatuvatsiya vid propahandy, abo chomu vdaietsia manipuliuvaty suspilnoiu svidomistiu»" [Training "Information Wars: How to Escape from Propaganda, or Why It Is Possible to Manipulate Public Consciousness"]. Almenda. 2015. <https://almenda.org/trening-informacionnye-vojny/>
- Shevtsov, A. A. "Informatsionnaya strategiya RF na primere voennogo konflikta v Sirii" [Information Strategy of the Russian Federation on the Example of the Military Conflict in Syria]. *Kommunikologiya*, vol. 3, no. 1 (2018): 59-67.